

YENİ PETROL KANUNU'NUN TÜRKİYE'DE PETROL ARAMACILIĞINA ETKİLERİ

Murat YAZICI

PETFORM Genel Sekreteri

Türkiye’de petrol arama ve üretimi konusunda yanlış bilinen ve ısrarla da yanlış bilinmeye devam edilen bazı noktaları belirterek konuşmama başlamak istiyorum. Petrol konusunda medyada sözü geçen “gerçeklerin” aslında hiçbir gerçekçi temele dayanmadığını gördüğümüz takdirde daha sağlıklı bir ortam oluşacağını düşünüyorum.

Bilindiği üzere, Türkiye’de petrol arama ve üretim faaliyetlerini düzenleyen temel belge, 6326 sayılı Petrol Kanunu’dur. Son dönemde kimi söylemlerde sıkça atıfta bulunulan ve yeni petrol yasası maddeleri ile Türkiye Cumhuriyeti devleti aleyhine birçok taviz verildiği iddia edilen iki önemli noktayı anımsatmakta fayda görmekteyiz:

Birincisi, yürürlükteki Petrol Kanunu, Türkiye’nin sahip olduğu rezervler hakkında hiçbir bilgi sahibi olunmadığı, petrol aramacılığına dair hiçbir bilgi birikimimizin olmadığı bir dönemde, 1954 yılında hazırlanmıştır. Diğer her türlü söylemi bir kenara bırakılsa bile, tam 53 yıl önce, o dönemin ekonomik koşullarına ve bilgi birikimine uygun olarak hazırlanan bir yasanın günümüzün küresel dünyasında ve Türkiye’nin petrol konusunda artık belli bir bilgi birikimine sahip olduğu bir ortamda değişmemesini savunmak, çağın gerisinde kalmayı kabul etmek anlamına gelmekte ve Türkiye’nin değişen, gelişen çıkarlarına aykırı düşmektedir.

Yürürlükteki 6326 sayılı Petrol Kanunu hakkında anımsanması gereken ikinci nokta ise, bu yasanın bir Amerikalı uzman tarafından yazıldığı gerçeğidir. Bu bağlamda yürürlükteki yasanın hazırlanma koşullarını gözardı ederek, tümüyle Türk resmi kurumları tarafından büyük bir uzlaşma içerisinde kaleme alınan yeni Türk Petrol Kanunu'nun ulusal çıkarlara aykırı olduğunu savunmanın bilgi eksikliğinden kaynaklanabileceğine inanmaktan başka bir görüş akla gelmemektedir.

Yeni petrol kanununu değerlendirmeden önce bu yasanın hazırlanmasına gerekçelerini bir kez daha anımsamakta fayda var:

- ✚ 53 yıl önce yürürlüğe girmiş Türk Petrol Kanunu'nun günümüz koşullarına, özellikle de AB müktesebatına uyumlu hale getirilmesi
- ✚ Ülkemizin petrol ve gaz kaynaklarının çok daha verimli bir şekilde değerlendirilmesi

Avrupa Birliği kriterlerine uyum konusunda temel dayanak, 94/22/EC tarihli ve 30 Mayıs 1994'de Avrupa Parlamentosu'na kabul edilen yönerge'dir. Bu yönerge, ayrıcalık yaratacak koşulların olmamasını, etkin rekabet ortamının yaratılmasını, böylelikle her ülkenin enerji pazarının bütünleşmesi hususunun güçlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu amaçla, konu ile ilgili her türlü yetkilendirme, nesnel ve kamuya açıkca bildirilmiş ilkeler doğrultusunda gerçekleştirilmelidir. Üye ülkelerin arama ve üretim etkinlikleri yapılmasını uygun bulunduğu alanları belirleme hakkı bulunmaktadır. Ancak, bir saha arama ve üretime açıldığı zaman bu sahaya erişim konusunda herhangi bir kurum veya kuruluşun ayrıcalığı olmaması gerekmektedir.

Doğal olarak ülkeler devlet güvenliği açısından diğer ülkeler veya diğer ülkeler tarafından denetlenen kuruluşların sahalardaki etkinliklerini ret etme hakkına

sahiptirler. Şeffaflığın sağlanabilmesi amacıyla, üye ülkeler ruhsat ve/ya yetkilendirme işlemleri sırasında tüm olası ilgilenenlerin başvurabilmesine olanak tanıyacaklardır. Bu uluslararası kabuller çerçevesinde oluşturulmuş yasanın hazırlanma ve yürürlüğe giriş sürecinin uzunluğu, eski yasada ise uzun yıllar boyu yapılan uygulamaların çeşitli nedenlerle 1990'lı yılların son döneminden başlayarak yatırımcı aleyhinde değiştirilmesi, kanun koyucuya, hukuk devletine güveni sarsmış, Türkiye olarak hukukun yeknasaklığı ilkesine aykırı bir tablo sergilememize neden olmuştur. Örneğin yabancı şirketlerin, tescilli sermayelerinin kur garantili transferinin 1997 yılında durdurulması ve bunun kazanılmış hakları da etkilemesi, ticari nedenlerle yeni sermaye girişini durdurduğu gibi, yasal altyapının güvenilirliğini de olumsuz etkilemiştir.

Neredeyse son 10 yıldır, ülkenin gereksinimi olduğu halde, petrol aramaları ile ilgilenen yeni yatırımcının gelmemesi, var olanların ülkeyi terk etmeleri, önu net görünmeyen mevcut koşullar nedeni ile oluşmuştur. Diğer taraftan, teşviklerin önemini yitirmesi, 1990'lı yıllarda Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla, özellikle Kafkaslar ve Hazar Bölgesi'nde yeni sahaların ortaya çıkması ve Güneydoğu Anadolu'daki terörün yoğunlaşması dolayısıyla Türkiye'de yatırımların tamamen durma noktasına geldiği malumlarımızdır.

Günümüzde petrol sektörünün karşı karşıya bulunduğu en büyük tehlike, yeni yasanın kadük olması olasılığıdır. Bilindiği üzere söz konusu yasanın içinde bulunduğumuz yasama döneminde sonuçlandırılmaması durumunda, artık görüşülme olanağı kalmayacaktır. Bu koşul, maalesef ki sektörü daha da olumsuz etkileyecek, tüm tarafların ne koşulda çalışacaklarını bilmemelerine yol açacak, halihazırda yürütülen pek çok projeyi olumsuz etkileyecek ve belki de mevcut yatırımcının ülkeyi terk etmesine, potansiyel yatırımcının ise kararlarını askıya almasına yol açacaktır. Türkiye'nin her yıl petrole ödediği faturanın milyarlarca dolarlık büyüklüğü, yerli kaynakların bulunmamasının

sonuçlarının ciddiyetini ortaya koymaktadır. Öz kaynaklarımızın yeterince değerlendirilmediği her geçen dakika, yasaya muhalefet eden tüm siyasi temsilcilerin tarih önündeki mesuliyetini de artırmaktadır. Türkiye’de iş yapacak mevcut ve potansiyel yatırımcının önünün kesilmesinin, ülkemizin petrol sektörünün canlanmasıyla oluşacak istihdam olanaklarının ortadan kalkmasına ve bu sektörden devletimizin elde edeceği vergi gelirlerinin kaybedilmesine yol açacağı unutulmamalıdır.

Petrol arama konusunda verilecek teşviklere şüpheyle bakmanın ülke ekonomisine olumsuz etkilerini değerlendiremeyen, petrol arama operasyonunun ne olduğu hakkında en ufak bir bilgisi olmadığı halde olayı salt siyasal boyutları ile gören mantığın sonucunda ülkemiz, maalesef petrol konusunda bir belirsizlik ortamına sürüklenmiştir. Yetkili organların ulusal çıkarları düşünüyor olması ve korumaya çalışmasını doğal ve zorunlu olduğunun bilincindeyiz; ama uygulamaların yine tümüyle devlet denetiminde yapılacağı açık olan işlemler süresince devletin yetki verdiği kurumların ulusal çıkarlara aykırı davranacağını en baştan öngörmek, bu bağlamda yasanın teşvik edici ruhuna aykırı düzenlemeler yapmak, maalesef mevcut ve potansiyel yatırımcının kaçmasına yol açacaktır.

Peki 5574 sayılı yeni Petrol Kanunu sektöre neler getirmektedir:

1. Yeni yasa ile petrol ve gaz arama ve üretim faaliyetlerinde liberal bir ortam yaratılması, herhangi bir kurum veya kuruluşun pazarda hakim konumda bulunmaması ilkesi yaşama geçirilecektir. Doğal olarak karar mercileri petrol araması amacıyla başvuruda bulunan şirketlerin deneyim, yeterlilik ve yapabilirliğini değerlendireceklerdir.

2. Türk Petrol Kanunu, medyada bahsedildiği üzere dünyada eşine rastlanmayacak derecede tavizler verilen bir yasa değildir. Dünyadaki tüm petrol yasalarında bir takım temel prensipler vardır. Küreselleşme anlayışı içinde sınırların açık olduğu koşullarla ilgili birkaç model de mevcuttur. Türkiye'deki vergi/devlet hissesi modeli de dünyada uygulanan diğer modellerden farklı değildir. 5574 sayılı yasaya diğer hükümler açısından baktığımızda ise, neredeyse tüm dünyada uygulanan ruhsat alma yönteminin mevcudiyetini görmekteyiz. Örneğin önce ruhsata hak kazanmak, sonra ruhsat için yeterliliği almak ve ruhsattaki etkinliklerin tanımlanması ve taahhüt etmesi gibi dünyadaki bütün petrol yasalarına paralel bir yapılandırmadır.
3. Herhangi bir yatırımcıyı, iyi ve gelişmiş teknoloji ve mali gücü olan büyük ve orta boy şirketleri Türkiye'ye çekebilmek için, diğer ülkelerde o şirketlere verilen kazanım veya çıkarlarla rekabet edebilme gücümüzün olması gereklidir. Yatırımcının dünyanın başka herhangi bir ülkesindeki riski Türkiye'de üstleneceği riskten az görüldüğünde yatırımı Türkiye yerine daha az riskli ülkede yapacağı açıktır. Bu bağlamda dünyayla rekabet edebilecek bir siyasetin güdülmesi ve devletin alacağı payla şirketin eline geçecek menfaatin belli bir dengede tutulması kaçınılmazdır. Yeni Petrol Kanunu bu amaçlar doğrultusunda hazırlanmıştır.
4. Yürürlükteki yasaya göre bir şirket Türkiye'de bir ruhsat sahibi olduğu zaman, yasada yazılı yükümlülükleri yerine getirirdi. Yeni yasa ile arayıcı, yasada belirtilmiş yükümlülüklerin yerine her bir ruhsat için, ruhsatı almak için yarıştığı sırada kendi önerdiği programı uygulanması gibi bir anlayış getirmiştir. Belli aralıklarla ruhsat ya da bölge bazında sondaj yükümlülüğü yerine ruhsat başvuruçularından uygun teminata bağlanmış bir "Asgari İş Programı"nın uygulamada esas alınması, yeni

yasanın getirdiği önemli bir değişiklikdir. Ancak bu bağlamda, aynı zamanda denetim görevini de yürütecek olan PİGM'in şu andaki kadrolarının genişletilmesini, var olan uzmanların yanı sıra ek uzman personelin alınmasını da gerektirir. Maalesef, yeni yasa ile PİGM'in genel bütçe içerisindeki yeri değişmemiştir. PİGM, hiçbir ek ücret ve herhangi bir mali teşvik getiremeyen, standart bir devlet dairesi halinde kaldı ki biz bunun endüstriyi kötü etkileyeceğini düşünüyoruz. PİGM personelinin ve bu personelin yanı sıra yeni gelecek personelin, belli bir bilgi birikimi ve deneyime sahip olması, dolayısıyla da piyasayla karşılaştırılabilir bir ücret yapısına sahip olması gerektiği inancındayız.

5. Çeşitli kaynaklarda devre dışı bırakıldığı öne sürülen TPAO'nun ise bilgi birikimi, deneyimi göz önüne alınarak yabancı petrol arama şirketleri tarafından tercih edileceği ve bu amaçla elindeki olanakları değerlendirerek yeni liberal yapıda başarılı olacağı sistemi yapılandırmasının Türkiye'nin petrol potansiyelini ortaya çıkartmakta çok önemli olduğunu düşünüyoruz.

Özetle 5574 sayılı yeni Petrol Kanunu'nun, düzeltileceğini umduğumuz kimi eksikliklerine karşın, ülkemizdeki bakir alanlarda petrol arama ve üretimine yönelik faaliyetleri arttıracadığını, öz kaynaklarımızın daha etkin bir şekilde değerlendirilerek petrol ürünleri ithalatına akan milyarlarca doların önünün kesileceğini, yeni yatırımların yüzlerce kişiye nitelikli istihdam sağlayacağını öngörüyoruz.

Bu kanunun eksik olduğu düşünölen taraflarını düzeltmeye elbirliğiyle yardımcı olmak yerine, kanun savunucularını vatana ihanetle suçlamanın ve kanunu topyekün reddetmenin ülkemiz çıkarlarına ne kadar uygun olduğunu, petrol ithalatına her geöen yıl on milyarlarca dolar daha fazla ödetmeye

mahkum edeceğimiz çocuklarımız çok daha net değerlendirecektir. Burada temsilcileri bulunan siyasi partiler de, hangi siyasi görüŖe sahip olursa olsun, hangi yanlış bilgilerle hareket etmiş olursa olsun, gelecek kuşaklara karşı üstlendikleri bu büyük sorumluluktan kaçamayacaktır. Yeni Petrol Kanunu konusunda söz söyleyecek herkesin bu sorumluluğu omuzlarında hissetmesinin, komplo kuramları yerine, ancak doğru ve nesnel bilgi edinmesinin ardından söylemlerini belirtmesinin vicdani bir sorumluluk olduğuna inanıyoruz.

Dinlediğiniz için teşekkür ederim.